

PE MARGINEA UNEI EXPOZIȚII TEMPORARE

de DORINA CIRSTEA

Practica activității cultural-educative la muzee a dovedit existența a două tipuri de expoziții temporare: cele care reproduc — în întregime sau parțial — în dimensiuni restrinse, conținutul expoziției permanente; și altele care, ori ilustrează, prin comparație cu expoziția de bază, teme noi, ori dezvoltă teme ce figurează în muzeu, dar în proporții reduse.

Din experiența de pînă acum a Muzeului de istorie a orașului București, se pot cita, din prima categorie de expoziții temporare, pe care am precizat-o, cele cu temele: „*București — oraș socialist*“ (prezentare sintetizată a sălii construirii socialismului din expoziția permanentă); „*Pagini din trecutul orașului București*“, expoziție deschisă la Constanța în 1962 (reproducere succintă a tuturor sălilor muzeului); „*Străvechi așezări omenești pe teritoriul Bucureștilor de azi*“ (sinteză a sălilor de istorie veche din expoziția permanentă) etc. Cum asemenea expoziții sînt organizate în afara sediului muzeului, ele dobîndesc, de aceea, caracterul de expoziții volante, deschise în întreprinderi, instituții, școli, cămine culturale.

Din a doua categorie de expoziții temporare — cu teme deosebite de cele care figurează în muzeu sau axate pe o prezentare mai bogată, mai cuprinzătoare a unor momente sau evenimente ilustrate în expoziția permanentă — Muzeul de istorie a orașului București a organizat expoziția darurilor primite de Capitală la aniversarea a 500 de ani de existență dovedită documentar; expoziția „*Locuri și case din București legate de lupta P.C.R.*“; expoziția „*Orașul București în stampe, desene și litografii*“; alta cu tema „*1 Mai în București (1890—1900)*“ etc.

O nouă expoziție temporară, cu tema „*Aspecte din București — ieri și azi*“, a fost deschisă în incinta muzeului, în august 1964.

Organizarea unor expoziții temporare cu teme noi prin comparație cu cele expuse în muzeu sau care își propun să amplifice teme existente în expoziția de bază, ridică unele probleme de muzeografie — interesante și nu întotdeauna ușor de rezolvat. Asupra citorva dintre acestea ne propunem să stăruim în paginile de față, plecînd de la expoziția temporară „*Aspecte din București — ieri și azi*“.

În general, întregul patrimoniu de valori pe care îl deține un muzeu, nu se confundă cu conținutul unității expoziționale de bază. Aceasta prezintă doar piesele cele mai reprezentative, pe acelea care răspund direct scopului și temelor ce figurează într-un muzeu. Rămîne deci, în afara expoziției permanente, — alcătuiind conținutul depozitelor sau arhivelor unei unități muzeistice — o categorie cuprinzătoare și variată de piese. Căile de valorificare a acestora sînt, la rîndul lor, multiple și variate. Nu intră în obiectivul notei noastre o analiză referitoare la posibilitățile de valorificare a patrimoniului muzeistic — dar ne vom mărgini să le amintim în treacăt pe acelea care ni se par mai des folosite: studierea și publicarea unor materiale deosebite, aflate în colecție; popularizarea unor piese cu caracter aparte, prin cărți poștale ilustrate, prin albume, sau di-filme etc. Și, bineînțeles, că printre cele mai eficace căi de valorificare a patrimoniului muzeal, se numără includerea unor piese în cadrul unor expoziții ocazionale, temporare. O atare din urmă posibilitate de valori-ficare a patrimoniului aflat în depozit, a constituit criteriul principal în munca de pregătire și organizare a expoziției temporare „Aspecte din București — ieri și azi“.

Printre colecțiile de preț pe care le deține Muzeul de istorie a orașu-lui București, se află și un lot de cîteva mii de fotografii, care reproduc imagini de ansamblu sau de detaliu din Capitală — de la jumătatea secolului trecut și pînă în prezent. Se remarcă printre acestea imaginile luate în București, la 1856, de fotografii austriac Angerer; apoi cele lucrate în deceniul al nouălea al veacului trecut; un lot mare de foto-grafii reproducînd imagini din Capitala anilor dintre cele două războaie mondiale și, în sfîrșit, un număr de fotografii cu imagini ale orașului de azi, înnoit în condițiile transformărilor socialiste.

Colecția de fotografii a muzeului oferă date adeseori foarte pre-țioase — în legătură cu dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului, cu existența, de-a lungul veacurilor, a diferitelor tipuri sociale și în legă-tură cu unele evenimente din istoria Capitalei etc.

În chip firesc, în expoziția permanentă, au putut intra — ca ex-ponate — doar o parte redusă din acest lot bogat de fotografii, astfel încît cea mai mare parte așteaptă încă să fie pusă în valoare. Expoziția tem-porară „Aspecte din București — ieri și azi“ a oferit în chip voit un astfel de prilej.

Din punct de vedere tematic, scopul principal al expoziției de care ne ocupăm este acela de a face cunoscut vizitatorilor o suită de imagini reprezentative, din care să reiasă evoluția edilitar-urbanistică și, în parte culturală a orașului București, pe parcursul unei perioade de mai multe decenii. „București — ieri...“ marchează etapa de timp dintre cele două războaie mondiale, vreme în care sub raport edilitar-urbanistic, Ca-pitala a suferit un proces de modernizare, petrecut însă în condițiile specifice dezvoltării unei metropole capitaliste. „București — ...azi“ marchează etapa celor două decenii care au urmat Eliberării patriei, vreme în care, în cadrul procesului de transformare socialistă a orașului, acesta se schimbă radical și sub raport urbanistic, edilitar și cultural.

Astfel precizată tema expoziției, în legătură cu ea ni se par nece-sare cîteva sublinieri — o punere în valoare a cîtorva aspecte, care,

credem că luate în considerare, pot fi folositoare pentru activitatea în acest scop și a altor muzee.

În primul rînd, ne vom referi la avantajele educative ale unei astfel de expoziții, axate pe ilustrarea, în desfășurare cronologică, a unui singur aspect din dezvoltarea istorică multilaterală a Capitalei (în cazul de față în alte cazuri — a altui oraș, a unui raion sau regiuni).

În general, într-un muzeu de istorie, dezvoltarea fiind prezentată cronologic, se produce inerent o fărâmițare în ceea ce privește ilustrarea fiecărei laturi, fiecărui proces, care altfel au avut un curs progresiv neîntrerupt. Ca să concretizăm ideea, dezvoltarea urbanistică a orașului de exemplu (pentru că la aceasta se referă în principal expoziția „Aspecte din București — ieri și azi”), în epoca feudală, este urmată în expoziție de panouri care ilustrează anumite evenimente politice, marcînd hotarul dintre epoca medievală și cea de istorie modernă. Abia după acestea — și după alte exponate, menite să evoce aspecte variate din dezvoltarea istorică, vizitatorul va urmări materiale care să reia această temă. Or, în cazul unei expoziții temporare ce își propune să ilustreze evolutiv un singur aspect din dezvoltarea istorică complexă, multilaterală, vedem în chip evident un avantaj: al posibilității pentru vizitator de a urmări un astfel de aspect în continuitatea neîntreruptă a evoluției sale, într-un atare caz, desigur, ochiul sau mintea înregistrînd și reținînd mai ușor, mai firesc și mai mult. Credem că, pornind de la astfel de considerente, muzeele de istorie din alte orașe și raioane sau regiuni, organizînd expoziții temporare axate pe evocarea a cîte unui singur aspect de dezvoltare socială, economică, urbanistică etc. (acestea raportate desigur, la istoria locală) ar obține rezultate interesante și eficiente în educarea maselor largi.

În al doilea rînd, necesitatea organizării unor expoziții temporare de tipul celei de care ne ocupăm ni se pare că poate fi dedusă, pornind și de la un alt considerent.

Este o realitate, pe care nu avem motive să o trecem cu vederea, aceea că — dimensiunile, amploarea unui muzeu sînt foarte adesea limitate de spațiu, de un număr fix de săli. Se recurge, în astfel de cazuri, la ilustrarea aspectelor majore ale evoluției istorice, la prezentarea proceselor sau momentelor „cheie” ale dezvoltării. Dar așa, rămîn neevocate aspecte sau fenomene istorice, care, în ciuda caracterului lor de detaliu, în ciuda unei importanțe — comparativ — mai reduse, aparțin totuși istoriei unui oraș, raion sau regiuni, făcînd organic parte din aceasta.

Iată deci, avantajul organizării de către muzee, în afară de expoziția permanentă, a unor expoziții temporare cu teme noi — iată necesitatea și prilejul de a le organiza...

Astfel de expoziții, lărgesc vizitatorilor imaginea despre trecut, contribuie la difuzarea de cunoștințe noi, iar, din punct de vedere al muzeului, atari expoziții îl completează chiar pe acesta. Există încă la noi, muzee care evocă istoria locală incomplet. Dacă în activitatea acestora, se pornește de la criterii ca cele subliniate mai sus, desigur că se vor obține realizări noi, cu eficiență educativă, realizări, care ar putea constitui primul pas către dezvoltarea a însăși expoziției permanente.

Cele de mai sus, nu constituie doar teoretizarea unor aspecte de activitate muzeografică în general. Ne-am referit la însăși experiența și realitățile Muzeului de istorie a orașului București, reflecțiile fiind făcute pe marginea expoziției permanente a acestui muzeu și pe marginea expoziției temporare „Aspecte din București — ieri și azi”.

În sălile expoziției permanente a Muzeului de istorie a Capitalei dezvoltarea edilitar-urbanistică a orașului este ilustrată pentru fiecare orînduire social-economică. Totuși evocarea aceasta este redusă doar la cîteva aspecte, fapt determinat de spațiul existent. Îndeosebi este restrînsă ilustrarea dezvoltării edilitare și urbanistice a orașului, în perioada dintre cele două războaie mondiale. După cum se știe, această etapă este caracterizată de o evoluție economică complexă și de evenimente politice — multe și însemnate — și în ilustrarea istoriei Capitalei s-a pus în muzeu, accentul pe acestea din urmă. De aceea — în raport cu spațiul secției de istorie contemporană — prezentarea aspectelor edilitar-urbanistice este doar schițată. În sălile secției de construirea socialismului astfel de aspecte sînt ilustrate mai amplu — comparativ cu situația din alte secții, ale altor orînduiri. Și totuși, prin raport cu grandioarea procesului de transformare urbanistică a Capitalei, evident că în muzeu sînt evocate doar cîteva realizări mai însemnate, numai cîteva aspecte esențiale.

Expoziția temporară „Aspecte din București — ieri și azi” apare ca o încercare de a completa o stare de fapt ca cea semnalată; această expoziție vine în întîmpinarea dorinței oamenilor muncii din Capitală, de a cunoaște mai mult despre chipul în care orașul lor și-a schimbat înfățișarea de-a lungul ultimelor patru decenii. În sprijinul unor atari afirmații, o prezentare succintă a conținutului expoziției de care ne ocupăm, credem că va avea rolul de argument.

După un text introductiv, care avizează vizitatorul asupra temei expoziției, două panouri grupează un număr de fotografii cu imagini din Capitala deceniilor trei și patru. Titlul panourilor precizează subtema („În Bucureștii de ieri dominau contrastele”), iar fotografiile expuse o concretizează. Alături de imagini din centrul modern (Calea Victoriei și str. Academiei în 1933); b-dul Bălcescu în 1937, Teatrul Național etc.), alte fotografii, reproducînd case, străzi sau cartiere periferice, evidențiază ceea ce era specific sub raport edilitar-urbanistic Capitalei de ieri: contrastul între înfățișarea modernă a centrului și lipsa de sistematizare, condițiile insalubre din zonele locuite de populația săracă. Aceste două panouri subliniază și un alt gen de contrast: cel rezultat din dezvoltarea arhitectural-urbanistică, nesistematizată, nedirijată, exemplificîndu-se prin neconcordanța flagrantă de stil între Palatul Telefoanelor și Teatrul Național.

Pentru a marca transformările radicale ivite în peisajul urbanistic în Capitala anilor de după Eliberare, următoarele două panouri, cu tema „Cartiere noi”, subliniază prin imaginile expuse, o latură principală a procesului de reconstrucție: aceea a schimbării radicale a cartierelor periferice. Fotografiile prezintă marile cvartale, blocurile noi din zonele Giulești, Balta Albă, Floreasca, Pieptănari, Drumul Taberei etc. Un al șaselea panou ilustrează trăsăturile stilistice ale arhitecturii contemporane bucureștene, exemplificîndu-se prin fotografii ale blocurilor cons-

truite recent, pe b-dul Magheru, Dinicu Golescu, Calea Victoriei etc. Panoul următor evocă prin textul explicativ și fotografiile expuse, câteva aspecte caracteristice ale sistematizării arterelor de circulație din Bucureștii ultimilor patru decenii. Drumul parcurs între stadiul „ieri” și momentul „azi” este pregnant sugerat prin imaginile vechilor „stradele” și „fundături” ale orașului; prin fotografiile cu aspecte din sistematizarea unor bulevarde centrale, efectuată înaintea ultimului război mondial și prin imaginile actuale ale unora dintre arterele de circulație ale Capitalei.

Alte două panouri prezintă vizitatorilor evoluția timp de câteva decenii a mijloacelor de transport în București. Cu autenticitatea specifică imaginilor fotografice, este redat drumul parcurs de la tramvaiul cu cai, vechile autobuze și trăsurile cu cai, la modernele tramvaie electrice sau la spațioasele autobuze și troleibuze. Un grafic precizează dinamica dezvoltării între anii 1938 și 1963 a liniilor de tramvai, de autobuze și troleibuze în Capitală.

În același mod — de prezentare în evoluție, punctînd ceea ce a fost caracteristic în trecut și ceea ce apare specific azi — sînt ilustrate, pe panourile următoare, problemele de gospodărie comunală ale orașului, iluminatul și pavarea străzilor, schimbarea pe parcursul timpului, a piețelor publice sau a parcurilor Capitalei etc. Mai ales dintre fotografiile cu imagini din trecut, unele prezintă un deosebit interes prin conținutul și caracterul lor evocator: felinar cu gaz aerian la întretăierea Căii Moșilor cu str. Orizont; o pompă de apă la intersecția străzii Antim cu Calea Rahovei, experimentarea unor mici ambarcații pe Dîmbovița, la începutul secolului nostru etc.

Celelalte panouri din expoziție prezintă exclusiv aspecte din Capitala zilelor noastre, accentul fiind pus pe ilustrarea progreselor înregistrate în principalele domenii ale vieții culturale: învățămîntul (panoul 16), știință (panoul 17), construcții culturale (panoul 18), viața artistică, cultură de masă etc.

Din analiza conținutului expoziției reiese și o viziune — evident mai profundă, mai justă, de prezentare a trecutului. Bucureștiul de ieri este evocat sub raport edilitar-urbanistic — în ceea ce a avut reprezentativ, înțelegînd prin aceasta ilustrarea și a unor realizări de valoare (constituind tradiția pe care, într-o anumită măsură, se sprijină progresul considerabil înregistrat astăzi), alături de fenomenele negative, generate de modul de viață capitalist.

O altă remarcă ce poate fi făcută pe marginea expoziției temporare „Aspecte din București — ieri și azi”, se referă la modul de paginare a temelor și subtemelor. Organizatorii expoziției au selectat aspecte esențiale ale procesului de dezvoltare edilitar-urbanistică (construcții, artere de circulație, transporturi etc.) individualizîndu-le tematic pe panouri, în cadrul acestora prezentarea fiind făcută cronologic — printr-o opoziție (dar nu artificioasă, ostentativă) între trecut și prezent.

Astfel, sistemul de expunere permite o urmărire în chip organizat, logic și înlănțuit, a ideilor și aspectelor ilustrate.

Cele câteva considerații formulate pe marginea expoziției „Aspecte din București — ieri și azi”, le vom încheia aducînd unele sugestii în-deosebi în legătură cu felul de dozare și de expunere a materialelor.

Ne pare astfel, că însăși titlul expoziției ar fi necesitat un adaos explicativ. Pentru cei neavizați formularea „Aspecte din București — ieri și azi” ar putea fi mult prea cuprinzătoare, lăsînd să se înțeleagă că în expoziție ar fi evocată o multitudine de fenomene sau laturi ale procesului de dezvoltare istorică a Capitalei. Ni se pare că ar fi fost, poate, mai adecuată conținutului expoziției formularea titlului „București — ieri și azi. Aspecte edilitar-urbanistice și culturale”.

În al doilea rînd, credem că scopul educativ al expoziției s-ar fi realizat o dată în plus, în cazul în care s-ar fi recurs pe alocuri și la ilustrarea unor profunde transformări edilitar-urbanistice, petrecute într-unele și aceleași zone de pe harta Capitalei; (de pildă, să se fi marcat aspectul din trecut al locului pe care azi se află ansamblul noii săli a Palatului R.P.R., sau cel din jurul Cîrcului de stat etc.).

În fine, aspectele de viață culturală ce se referă numai la etapa actuală a istoriei Capitalei puteau include și perioada dinainte de eliberarea țării de sub jugul fascist. Subtema aceasta pare ca un element introdus, adăugat pe parcurs, iar dezvoltarea amplă a culturii în Bucureștii zilelor noastre, nu este prezentată în raport cu realizările în acest domeniu, înregistrate în trecut, și nici cu aspectele care stăvileau atunci progresul științei, literaturii sau artelor.

Cele semnalate mai sus sînt desigur, simple sugestii.

Privind atent expoziția temporară „Aspecte din București” — ieri și azi”, se impune concluzia că în această nouă realizare muzeografică a Muzeului de istorie a orașului București precumpănește ceea ce este pozitiv.

Într-o formă de expunere modernă (fotografiile sînt dispuse într-un cadru de prezentare bazat pe elemente de grafică — desen și cîuloare, în manieră discretă, întocmite cu un fin simț estetic) expoziția apare bogată în conținut, plină de semnificații în realitățile evocate.

În ansamblu, prin comparație, cu cele aflate în expoziția permanentă, expoziția temporară „Aspecte din București — ieri și azi”, lărgeste considerabil tema dezvoltării edilitar-urbanistice și culturale a Capitalei în perioada de istorie contemporană. Vizitatorul este pus în fața unor imagini caracteristice, unele inedite, a căror dispunere îi oferă posibilitatea comparării, a sesizării transformărilor, a apariției noului, în zilele noastre. Astfel, expoziția „Aspecte din București — ieri și azi”, are un profund caracter educativ. Este, desigur, o experiență cu totul izbutită de valorificare a patrimoniului muzeistic și de întregire a unor teme prezentate în expoziția permanentă.